

Október 6. - Hátrahagyottak emlékezete

Az Aradon kivégzett tizenhárom hős tábornok vértanúhalálának évfordulóján városunkban több helyszínen is tartottak megemlékezést.

A Nagy Sándor József Gimnázium tanulóinak előadását követően az iskolában, majd a Nagy-Sándor József Emlékháznál tartottak koszorúzást.

A Városházán a Hátrahagyottak emlékezete címmel nyílt kiállítás, ahol a polgármester ünnepi beszédében kiemelte:

Mi, magyarok – immár 167 esztendeje – kegyelettel gondolunk 1849. október 6-ára, gondolatainkba ilyenkor a szomorúság, a gyász mellett a mérhetetlen igazságtalan-

ság érzése vegyül, sőt, talán némi indulatot is érzünk. Hiszen mindannyian ismerjük a történeteket. A halálraitélték utolsó estéjükét különös nyugalomban töltötték: volt, aki olvasott, más fuvolán játszott, megint mások beszélgettek, szeretteiktől búcsúztak el levélben, de hárman személyesen is el tudtak köszönni feleségüktől.

Azokról is megemlékezünk, akikre a mártírok az utolsó óráikban gondolva nyertek vigasztalást. Azokra, akiknek ezekben az órákban születtek a búcsúlevelei, melyekből rendszerint hallunk egy-egy kiragadott gyönyörű és egyben fájó vallomást. Ők a hátrahagyottak, a végsőkig szeretett és féltett feleségek, és imádtott gyermekek.

A magyar katonatisztek történetében fontos szerepe volt azoknak az asszonyoknak, akik hűségesen kitartottak férjük mellett jóban-rosszban, és akiknek életét szintén gyökeresen megváltoztatta a szabadságharc. A hős asszonyok: Reviczky Mária (Lázár Vilmos főtsízt felesége), Szinyei Merse Emma (Dessewffy Arisztid hitvese), Domicella Bilinska (Schweidel József tábornok felesége), Paulina Kakowska (Poeltenberg Ernő tábornok hitvese, Lucia Conchetti - Lahner György tábornok hitvese), Kapitány Katalin (Knezich Károly tábornok felesége), Schmidt Emma (Nagy Sándor József tábornok menyasszonya), Sissány Elíz (Gróf Leiningen-Westerburg Károly tábornok házastársa), Csernovics Emília (Damjanich János tábornok

hitvese), Duffaud Karolina (Gróf Vécsey Károly tábornok hitvese). Kiss Ernő tábornok özvegyként várta a golyó általi halált, míg Török Ignác és Aulich Lajos tábornokok agglegényként haláltak meg kötél által.

A hátrahagyottak soha nem feledkeztek meg mártírhálált halt férjükről, még ha néhányan évek múltával férjhez is mentek. Méltó társaik voltak a férjeiknek, többen egész életükben gyászoltak, ápolva és őrizve szerettük emlékéit.

A sok példás asszony közül Damjanich Jánosné Csernovics Emiliát kiemelem, az ő életnagyságú mását most a polgármesteri hivatalban is láthatjuk. A tábornok, a kivégzés előtt írt és hitvesének ajánlott imájában ezért fohászzkodott: „Mindenség ura! Hozzád fohászokodok! Te erősítettél engem a nőmtől való elválás borzasztó óráiban, adj erőt továbbra is, hogy a kemény próbát: a becstelen, gyalázatos halált erősen és mint férfi állhas-

sam ki. ... Oltalmazd meg Mindenható az én különben is szerencsétlen hazámat a további veszedelemtől! ... Adj erőt, óh Atyám az én szegény Emiliámnak, hogy beválthassa nékem adott ígéretét, hogy sorsát hitének erejével fogja elviselni.”

Az aradi katasztrófa után a megnyugvás csak nagyon lassan szállta meg az asszony szívét, eleinte a világtól teljesen elzárkózva élt. Új hivatást és elkötelezettséget keresett magának, a hasonló sorsú asszonyok és a honvéd árvák vigasztalását. Damjanichné már az önkényuralom idején megkezdte a szabadságharc árváinak gondozását, felkereste a megretülő hatalom kivégzettjeinek jeltelen sírjait, s amint lehetett emléket állított nekik. Kezdetben még a nyilvánosság kizárásával, minden év október 6-án gyászmisét mondott az aradi vértanúk emlékére a pesti ferencesek templomában. Batthyány grófnéval együtt megalapította a Magyar Gazdaasszonyok Egyesületét

is. Mindezeket túl pénzt gyűjtöttek a rászorulóknak és árvaházat is nyitottak.

Mindegyik asszony élete példaértékű, de Csernovics Emília közülük is kiemelkedik. Emberfeletti erőről tett tanúbizonyságot, amit férje halála után véghezvitt. Életét a rászorulóknak szentelte, hasonló sorsú asszonyoknak és hátrahagyott gyermekeiknek jelentett vigasztalást. Tetteivel tovább éltette azt, amit a tizenhárom a hazáért érzett és tanúsított. Ez pedig a nemzeti hűség, amely magában foglalja a hazaszeretetet, a haza védelmét, és mindazok tiszteletét és emlékeztetését, akik kiállításukért életükkel fizettek!

Ezúton is tisztelettel köszönöm a Honvédelmi Minisztériumnak, hogy rendelkezésre bocsátották a Hátrahagyottak emlékezte elnevezésű, kiváló szabadtéri kiállítási anyagot, melyet tavaly ilyenkor tekinthettek meg az érdeklődők Budapesten, a Március 15. téren, melynek most Budakeszin adhatunk otthont.